

Gevangen Gezaagde steurgarnaal (*Palaemon serratus*) (Pennant) te De Panne op 29 november 2014

René Billiau

Die zaterdag 29 november 2014 heb ik gedurende het garnaalvangen ook 37 Gezaagde steurgarnalen gevangen. Mijn collega van de Strandwerkgroep, Lode Janssens, schreef dat een garnaalvanger op 3 kg garnalen ongeveer 0,900 kg steurgarnalen had gevangen in Sint Idesbald. Dat komt neer op ongeveer 30% van zijn vangst. Die 37 Gezaagde steurgarnalen vertegenwoordigen maar 2,4% van mijn totaal aantal gevangen garnalen. Het ontbreken van strandhoofden in De Panne kan misschien een verklaring zijn voor het minder aantal Gezaagde steurgarnalen in mijn vangst. Geen enkele Gezaagde steurgarnaal droeg eieren. Ook het aantal gewone garnalen (*Crangon crangon*) dat eieren droeg, was niet talrijk. Er waren ook weinig gewone garnalen die pas verveld waren. Bij de Gezaagde steurgarnaal was er slechts één die pas was verveld. Bij deze pas vervelde Gezaagde steurgarnaal ontbrak het rostrum. Na het pellen van de garnalen ben ik die Gezaagde steurgarnalen wat nader gaan bekijken en ben ik ook in mijn literatuur gaan duiken. Hier volgt eerst wat ik in de literatuur heb gevonden om daarna te vergelijken met mijn gevangen Gezaagde steurgarnalen.

- 1) Elsevier gids van strand en kust AC Campell Elsevier 1977 – Amsterdam Brussel.
De wetenschappelijk naam van de Gezaagde steurgarnaal is hier *Leander serratus* met tussen haakjes *Palaemon serratus*.
Daarin lezen we: “ Het rostrum buigt wat naar boven en eindigt in 2 kleine gelijke tanden; op de bovenrand staan 6 – 8 tanden, een stukje van het uiteinde, de onderkant heeft 3 – 4 tanden, die zo zijn gerangschikt, dat de eerste iets voor de 2de bovenste tand staat.”
- 2) Zeeboek 2de druk 1989
Daarin lezen we: “ Voorhoofduitsteeksel omhoog gebogen, bovenrand alleen op de achterste helft met tanden. Carpus van de 2de poot uit één stuk. Bovenkant van het voorhoofduitsteeksel met hoogstens 2 tanden achter de oogkas.”
- 3) Veldgids “Flora en fauna van de zee” Rob Leewis KNNV Uitgeverij Eerste druk 2002.
Daarin staat: “ Opvallend kenmerk is het duidelijk omhoog gebogen rostrum dat vaak een gesplitste punt heeft; het is vrij lang, met op de bovenkant 6 – 7 tanden en op de onderkant 4 – 5. Al die tanden zitten echter op de achterste helft van het rostrum; de punt is glad.
- 4) Zoekkaart Garnalen.

Bovenrand rostrum alleen achterste helft met tanden. Ja → Gezaagde steurgarnaal.

5) Wetenschappelijke mededelingen nr. 111 en nr. 179

Daar lezen we: " Rostrum duidelijk omhoog gebogen. Bovenrand van het rostrum alleen op de achterste helft met tanden bezet. Carpus van de tweede poot korter dan de merus. Vingers van de 2de poot ongeveer de helft van de totale lengte van de schaar. Op de bovenkant van het rugschild staan hoogstens twee tanden achter de oogkas. Onderkant van het rostrum met 3 of meer tanden (zelden met 2). Carpus van de 2de poot korter dan de schaar. Tweede paar poten forser dan het eerste paar, de vingers niet opgezwollen en zonder haarkwastjes. Tweede paar poten even fors als, of forser dan het eerste paar, met een duidelijke schaar en een enkelvoudige carpus. Scharen van het eerst paar poten nooit een subchela.

6) Stichting Anemoon (internet).

Het rostrum is lang. Vooral bij grotere dieren is het voorste deel naar boven gekromd. Door dit lange gekromde rostrum maakt de soort een slankere indruk dan de andere Palaemon-soorten. De bovenrand van het rostrum heeft 6 – 7 tandjes. Achter de oogkas 2, aan de onderzijde meestal 4 – 5 tandjes. Bovenop het gekromde voorste deel ontbreken tandjes. De schaarvinger van de 2de looppoot is vrij lang ca. ½ van de totale schaarlengte.

Na het pellen van alle garnalen, hield ik de kopborststukken (cephalothoraxen) van de Gezaagde steurgarnalen over. Even tellen hoeveel ik er exact had gevangen. Daarna kwam de binoculair boven om die cephalothoraxen wat nader te bekijken. Naar aanleiding daarvan wil ik een paar op- en aanmerkingen maken op de gevonden literatuur. De cijfers tussen haakjes in de volgende tekst verwijzen naar de boeken of determinatietabellen in de inleiding.

- In (1; 2; 3; 5 en 6) wordt er vermeld dat het rostrum duidelijk omhoog gebogen is. Alleen in (6) wordt er vermeld dat het vooral bij 'grotere' dieren te zien is. Wat ze bedoelen met 'grotere' dieren wordt niet vermeld. Bij alle 36 Gezaagde steurgarnalen, zowel groot als klein, is het rostrum duidelijk omhoog gebogen. Ik bezit niet meer de volledige dieren. De kleinste cephalothorax meet 27,40mm en de grootste 50,33mm.
- In (1 en 3) wordt vermeld dat de top een gesplitste punt heeft. Bij (1) gaat het om 2 kleine gelijke tanden. Van de 29 Gezaagde steurgarnalen waarbij de top van het rostrum niet is geschonden, is de bovenste tand 'veel' kleiner dan de andere. Ik ben geneigd om die tand niet als een 'splitsing' van de top te beschouwen, maar als een volwaardige tand (zie foto 1). Daarvoor wil ik twee argumenten aanhalen. Ten eerste: "In elke 'oksel' van elke tand staan er haartjes,

ook in de oksels van die tanden die aan de top staan. Ten tweede:" Op de 29 Gezaagde steurgarnalen waarvan de top niet is geschonden, zijn er drie met nog een tweede tand aan de top. Die tweede tand bevindt zich op 0.5mm van de toptand bij de ene (zie foto 2) en bij de andere twee sluit die tand onmiddellijk aan bij de toptand (zie foto 3). Deze drie Gezaagde steurgarnalen spreken (1; 2; 3; 4; 5 en 6) tegen. Zij vermelden allen dat alleen op de *achterste* helft tanden aanwezig zijn op het rostrum.

- In (1; 3; 5 en 6) worden het aantal tanden vermeld op de bovenkant en de onderkant van het rostrum. Van de 36 Gezaagde steurgarnalen met rostrum is de verdeling als volgt, zie tabel.

In het overzicht wordt de bovenste tand aan de top niet meegeteld, om beter te kunnen vergelijken met de literatuur.

BOVENKANT	ONDERKANT	AANTAL OP 36	%
6	4	2	5.6
6	5	4	11.1
7	4	3	8.3
7	5	20	55.6
8	4	1	2.8
8	5	6	16.7

Uit deze tabel blijkt dat de meeste Gezaagde steurgarnalen 7 tanden hebben op de bovenkant, namelijk 23 op de 36. De meeste Gezaagde steurgarnalen hebben 5 tanden op de onderkant van het rostrum, namelijk 30 van de 36.

De combinatie 7 boven en 5 onder komt het meeste voor. Indien we de eindtand van de "gespleten" top als een volwaardige tand beschouwen, zou het aantal tanden op de bovenkant van het rostrum achtereenvolgens 7; 8 en 9 worden.

- In (2; 5 en 6) lezen we dat er achter de oogkas twee tanden staan op de bovenkant van het rostrum. Bij de 37 gecontroleerde Gezaagde steurgarnalen is dat inderdaad zo.
- De waarnemingen bevestigen wat er in (5) staat:" Carpus van de tweede poot (looppoot) is korter dan de merus". "Vingers van die tweede poot zijn ongeveer de helft van de totale lengte van de schaar".

Drie van de 29 gevangen Gezaagde steurgarnalen (10,3%) hebben twee tanden op de top van het rostrum. De vraag die ik mij stel: "Heeft ongeveer 10% van alle Gezaagde steurgarnalen twee tandjes op het einde van hun rostrum?" Verder onderzoek kan misschien meer duidelijkheid brengen.

Figuur 1: Een gewone rostrumtop
(foto: Jacky Launoy)

Figuur 2: Top van rostrum met twee tanden
(foto: Jacky Launoy)

Figuur 3: Rostrumtop met twee tanden
(foto: Jacky Launoy)

Tot slot: Van een collega kruier die in Nieuwpoort garnalen vangt, kreeg ik de volgende mededeling. "Zijn vangst van ongeveer 4 kilo garnalen bestond uit ongeveer 2 kilo steurgarnalen." Hij kon mij niet bevestigen dat het allemaal Gezaagde steurgarnalen waren. De vangst gebeurde tussen het strandhoofd en het Westelijk staketsel. Zou de aanwezigheid van strandhoofden toch de verklaring zijn voor het groter aantal steurgarnalen? Misschien komen er hier ook andere steurgarnalen voor! De aanwezigheid van brak water biedt misschien mogelijkheden om andere soorten te vangen. Tot hertoe waren alle steurgarnalen die leerlingen vingen tijdens het krabben vangen alle 'Gezaagde steurgarnalen'.

Dankwoord

Ik wil hier Jacky Launoy heel hartelijk bedanken voor het leveren van de mooie detailfoto's van het rostrum van de Gezaagde steurgarnalen.

Literatuur

- CAMPBELL, A.C., 1977. Elsevier gids van strand en kust. Flora en fauna in meer dan 800 afbeeldingen in kleuren.
- HOLTHUIS, L.B. & G.R. HEEREBOUT, 1976. Crustacea - Kreeftachtigen. De Nederlandse Decapoda (garnalen, kreeften en krabben). Wetenschappelijke Mededeling KNNV 111, 56 p.
- HOLTHUIS, L. B. & G.R. HEEREBOUT (herzien door J.P.H.M. ADEMA), 1986. De Nederlandse Decapoda (garnalen, kreeften en krabben). WETENSCHAPPELIJKE MEDEDELING K.N.N.V.nr 179, 66 p.
- LEEWIS, R., 2002. Veldgids Flora en fauna van de zee. Stichting KNNV Uitgeverij. Utrecht 2002
- NIJLAND, R., 2002. Zoekkaart Garnalen. Strandwerkgroep Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie.
- RUIJTER, E. & SCHOENMAKER, A., JEUGDBONDSUITGEVERIJ JBU, 1989. Zeeboek 2de druk
- Website stichting Anemoon: <http://www.anemoon.org>

**Westhoeklaan 13
8660 De Panne**